

Комунікативні практики в сучасній освіті

(Рецензія на книгу: От коммуникативного действия к практикам деконструкции в современном образовании : монография / [Астахова Екатерина, Батаева Екатерина, Бусова Нина, Перепелица Олег, Повторева Светлана, Тягло Александр, Шильман Михаил] ; под общ. ред. Е. В. Батаевой. (Харьков : Изд-во НУА, 2017. 204 с.)).

У сучасній філософії та соціології освіти все більш актуальними стають спроби рецепції ідей великих мислителів сучасності в контексті осмислення нової ситуації в сфері освіти. Концепції видатних теоретиків дають можливість більш глибокого розуміння радикальних змін в освітньому просторі, дозволяють більш точно діагностувати соціальні патології, прогнозувати можливі наслідки різких трансформацій в сфері освіти і рекомендувати певні рецепти з метою нейтралізації негативних ефектів освітніх реформ/революцій. Величезну роль в цьому контексті можуть зіграти ідеї видатного німецького філософа і соціолога Ю. Габермаса, які досі не отримали достатньо глибокого висвітлення в сучасній теорії освіти. Перш за все, мова йде про теорію комунікативної, стратегічної та інструментальної дії Ю. Габермаса, яка стає особливо актуальною в світлі «комунікативного повороту» в сучасній освіті, осмисленню якої й було присвячено колективну монографію «Від комунікативної дії до практик деконструкції в сучасній освіті».

У монографії теорію інструментальної та комунікативної дії Ю. Габермаса було застосовано з метою критичного аналізу сучасної ситуації в сфері вищої освіти. Теоретичні та практичні студії, представлені в монографії, виконані в стилі міждисциплінарних досліджень, у яких також можна помітити рецепцію стилю мислення і письма Ю. Габермаса, втім, як і інших представників Франкфуртської критичної школи. На думку М. Мерфі, у Франкфуртській критичній школі проводили так звані супра-дисциплінарні соціальні дослідження (*supra-disciplinary social research*) на межі соціальної психології, соціології, філософії, політичної економії. Аналогічним чином, тексти, представлені в монографії, написані в міждисциплінарному контексті філософії, соціології та соціальної психології.

В ідейному полі монографії зроблено спробу сполучення концепцій, що історично знаходилися в полемічних відносинах, — йдеться про теорію комунікативної раціональності Ю. Габермаса та концепцію деконструкції французького філософа Ж. Дерріда. Досить відомі складні взаємини між цими видатними філософами суча-

АННОТАЦІЇ

сності. Габермас не приймав ідею деконструкції, підкреслюючи її ірраціональність і антимодерність; Дерріда вважав, що Габермас не зрозумів його філософії і, в свою чергу, піддав деконструкції ідею пріоритетності комунікативного розуму, націленого на пошук оптимального консенсусу. Проте існують і точки дотику між ідеями цих великих мислителів. Так, Габермас відзначав наявність подібності між критичною теорією інструментального розуму і критикою дискурсивної влади, запропонованою Дерріда. Сполучення підходів Габермаса і Дерріда, що було здійснене у монографії «Від комунікативної дії до практик деконструкції в сучасній освіті», може допомогти виявити нові концептуальні ефекти, наприклад, реконструювати комунікативну раціональність; звільнитися від бажання встановлювати фіксовані бінарні опозиції в комунікативному освітньому просторі.

У першому розділі «Інструментальні та комунікативні практики в сучасній освіті» представлені основи теорії комунікативної дії Ю. Габермаса (Н. Бусова), виявлено особливості комунікативної та інструментальної моделей навчання в сучасному вузі (К. Батаєва), проаналізовані ризики адаптації сучасного викладача до умов безперервної освіти (К. Астахова), проведено аналіз споживчих освітніх практик сучасних студентів (К. Батаєва), вивчені проблеми інструменталізації освітніх стратегій сучасних студентів і міжособистісних взаємин у ситуації академічного мобінга (К. Батаєва).

У другому розділі «Практики деконструкції в сучасній освіті» проаналізовано концепцію деконструкції Ж. Дерріда та її інтерпретації в дискурсі постструктуралізму (С. Повторева); виявлено особливості університетських моделей корпоративної комунікації (О. Перепелиця, М. Шильман); проаналізовано особливості переходу до науки логіки Моді 2 (О. Тягло); розглянуто специфіку практик самоконституювання і деконструкції в сфері освіти (К. Батаєва).

Катерина Батаєва,
доктор філософських наук, професор,
Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»